

PROMOURE LA INCLUSIÓ ACTIVA MITJANÇANT L'APLICACIÓ DE MESURES DE RESPONSABILITAT SOCIAL EMPRESARIAL

Roger Navarro Domenichelli

Professor Associat del Departament de Psicologia Social

Facultat de Psicologia

Universitat de València-EG

Avgda. Blasco Ibañez nº 21, 46010 València.

Adreça electrònica: Rogelio.Navarro@uv.es

Resum

La pobresa i la marginació han evolucionat al llarg del temps, presentant-se avui a Europa, com un fenomen complex, multidimensional i dinàmic, que engloba no només manques econòmiques, sinó també dificultats per a la inserció laboral, la participació social i ciutadana, l'ús de recursos institucionals, l'accés a béns bàsics com l'educació, l'habitatge, la salut o la cultura.

La inclusió social per a la Unió Europea, és “un procés que garanteix que les persones en perill de pobresa i d'exclusió social obtenen les possibilitats i els recursos necessaris per participar plenament en la vida econòmica, social i cultural, i que gaudeixen d'un nivell de vida i de benestar considerat com a normal per a la societat en la qual viu”.

S'accepta per les institucions i Estats europeus una concepció àmplia de la inclusió que la la Recomanació sobre «Inclusió Activa de les persones excloses del mercat laboral" (2008) defineix de la manera següent: “les polítiques d'inclusió activa haurien de facilitar la integració a una ocupació duradora i de qualitat de totes les persones capaces de treballar i proporcionar uns recursos suficients per viure amb dignitat

juntament amb ajuda per a la seva participació social per a aquells que no puguin fer-ho”.

Per la seva banda l'Estratègia Espanyola de Responsabilitat Social de les Empreses (RSE) parteix de sis principis --competitivitat, cohesió social, creació de valor compartit, sostenibilitat, transparència i voluntarietat--, marca quatre objectius estratègics i 10 línies d'actuació, com promoure la RSE com a element impulsor d'organitzacions més sostenibles, integrar la RSE a l'educació, la formació i la recerca, Bon Govern i transparència, gestió responsable dels recursos humans i foment de l'ocupació o Inversió socialment responsable i R+D+i, entre unes altres.

L'objectiu final passa per recolzar el desenvolupament de les pràctiques responsables de les organitzacions públiques i privades amb la finalitat de que es constitueixin en un motor significatiu de la competitivitat del país i de la seva transformació cap a una societat i una economia més productiva, sostenible i integradora.

Paraules clau.

Responsabilitat Social Empresarial, inclusió activa, estratègies d'inclusió social.

Abstract

Poverty and marginalization have evolved over time, appearing today in Europe, as a complex phenomenon, dynamic and multidimensional, encompassing not only economic shortcomings, but also difficulties in the labor market, social and civic participation, the use of institutional resources, access to basic goods such as education, housing, health and culture.

Social inclusion for the European Union is "a process that ensures that people at risk of poverty and social exclusion gain the opportunities and resources necessary to participate fully in economic, social and cultural, and that they enjoy a standard of living and welfare considered normal for the society in which he lives."

Accepted by European states and institutions a broad conception of inclusion that the Recommendation on "active inclusion of people excluded from the labor market"

(2008) defines as follows: "the active inclusion policies should facilitate integration and employment lasting quality of all the people able to work and provide sufficient resources to live with dignity along with help for social participation for those who can not do it."

Meanwhile the Spanish Strategy Corporate Social Responsibility (CSR) based on six principles –competitiveness, social cohesion, shared value creation, sustainability, transparency and willfulness-- marks four strategic objectives and 10 lines action, how to promote CSR as a promoter of sustainable organizations integrate CSR in education, training and research, transparency and good governance, responsible management of human resources and employment promotion or socially responsible investment and R & D, among others. The ultimate goal happens to support the development of responsible practices of public and private organizations in order to constitute a significant engine of the country's competitiveness and its transformation to a society and an economy more productive, sustainable and inclusive.

Key words.

Corporate Social Responsibility, active inclusion strategies for social inclusion.

1- Introducció

L'exclusió social és un fenomen complex que es refereix a la població en situació de desavantatge social al món actual. La pobresa i la marginació han evolucionat al llarg del temps, presentant-se avui a Europa, com un fenomen complex i multidimensional, que engloba no només manques econòmiques, sinó també dificultats per a la inserció laboral, la participació social i ciutadana, l'ús de recursos institucionals, l'accés a béns bàsics com l'educació, l'habitatge, la salut o la cultura. En definitiva, l'exclusió social es refereix a una condició de "alienitat" i una ruptura del vincle social de determinats grups de població, i/o de persones individuals, que queden en condicions de vida precàries, sense accés a recursos de tot tipus i amb escasses possibilitats d'una ràpida sortida a aquesta condició.

Encara sent un concepte variable i dinàmic, es pot sintetitzar que el fenomen de l'exclusió social es tradueix en un procés mitjançant el qual els individus o grups són total o parcialment exclosos d'una participació plena en la societat en la qual viuen i que indubtablement, atempta contra la integració social traslladada als plànols econòmic, social i polític.

En ser així, l'exclusió social ha d'assumir-se com una problemàtica europea que concerneix a tots els estats membres i les seves Regions, la xarxa de les quals de causalitat i d'intervenció ha de comptar amb mecanismes de cooperació entre estat i diversos agents socials i econòmics.

La meta ha de consistir en l'assoliment d'un nivell suficient de benestar de tots els ciutadans i ciutadanes valencians que vengen a garantir les condicions mínimes necessàries per a l'existència d'una igualtat en el seu sentit material, més enllà de les meres declaracions formals de drets. Aquest nivell de benestar ha de ser la síntesi de diversos factors conjugats: treball, habitatge digne, rendes familiars i protecció social, entre uns altres.

Inclusió Activa

Situació en la qual totes les persones puguin exercir els seus drets, aprofitar les seves habilitats i prendre avantatge de les oportunitats que es troben en el seu mitjà. Per a la Unió Europea és “un procés que garanteix que les persones en perill de pobresa i d'exclusió social obtenen les possibilitats i els recursos necessaris per participar plenament en la vida econòmica, social i cultural, i que gaudeixen d'un nivell de vida i de benestar considerat com a normal per a la societat en la qual viu. La inclusió social els garanteix una millor participació en els processos de presa de decisió que afecten a les seves vides i un millor accés als drets fonamentals”.

La inclusió activa és un concepte utilitzat per la Unió Europea en el marc de l'estratègia europea per a la protecció i la inclusió social. Aquest terme descriu un enfocament global de la promoció de la integració de les persones més desfavorides a través del desenvolupament d'una estratègia integrada composta de tres pilars:

- mercats de treball que afavoreixin la inserció
- un complement de recursos adequat
- l'accés a serveis de qualitat

La idea d'integració social té a veure amb la participació dels individus en la vida social en els seus diferents nivells i amb l'existència de projectes vitals articulats en l'entorn familiar, ciutadà, sociopolític i laboral. Es tracta sens dubte d'aspectes tan rellevants com a difícils de precisar fins al punt de traduir-los en variables mesurables quantitativament. Per això es recorre a utilitzar una variable com la desocupació de llarga durada, com a forma d'aproximar el grau d'insuficiència en la integració social. El treball és la principal font de renda i un dels elements clau en l'articulació de les relacions personals i socials. Quan es perd per un període perllongat tots aquests elements els aturats i parades de llarga durada s'enfronten a importants problemes que afecten tant a la seva vida quotidiana com a les seves perspectives de futur.

Exclusió Social

El concepte d'exclusió social situa la temàtica de les desigualtats més enllà dels aspectes estrictament econòmics, de manera que pretén capturar la naturalesa canviant i multidimensional dels problemes socials, i especialment els vinculats a la pobresa.

La Unió Europea la defineix com “un procés que relega a algunes persones al marge de la societat i els impedeix participar plenament a causa de la seva pobresa, a la falta de competències bàsiques i oportunitats d'aprenentatge permanent, o per motius de discriminació. Això les allunya de les oportunitats d'ocupació, percepció d'ingressos i educació, així com de les xarxes i activitats de les comunitats. Tenen poc accés als organismes de poder i decisió i, per això, se senten indefensos i incapaços d'assumir el control de les decisions que els afecten en la seva vida quotidiana.” La definició del manual de formació del curs sobre “Diagnòstic Social” del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, considera: “la situació d'exclusió social és una situació social concreta fruit d'un procés dinàmic d'acumulació, superposició i/o combinació de

diversos dèficits i/o manques, que persisteixen en el temps, en la qual la situació de la persona presenta una escassa capacitat de resistència, derivada de la presència.

La responsabilitat dels poders públics, i en particular de la Generalitat, en la consecució de tals objectius no és de cap manera eludible després d'analitzar les causes de totes les manifestacions del que s'ha vingut a denominar "exclusió social", doncs aquestes, en la majoria d'ocasions, són conseqüència de deficiències estructurals externes a les persones.

2. La lluita contra l'exclusió social i RSE.

La majoria de definicions de la responsabilitat social de les empreses entenen aquest concepte com la integració voluntària, per part de les empreses, de les preocupacions socials i mediambientals en les seves operacions comercials i en les relacions amb els seus interlocutors. Aquesta integració comporta beneficis tant per a l'empresa com per a les entitats d'iniciativa social.

El terme Responsabilitat Social Empresarial (RSE) fa referència al bon govern de l'empresa, a una gestió ètica i sostenible i, més àmpliament, al conjunt de compromisos de caràcter voluntari que una empresa adquireix per gestionar el seu impacte en l'àmbit laboral, social, ambiental i econòmic, tractant de fer compatibles l'objectiu financer tradicional d'obtenció del màxim benefici amb la generació de beneficis per al conjunt de la societat.

La RSE no ha de ser doncs entesa ni com un comportament altruista per part de l'empresa ni com un instrument publicitari per millorar la seva imatge, sinó com una forma de gestió de l'empresa que implica la seva col·laboració amb la societat, incorporant les preocupacions d'aquesta com a part de la seva estratègia de negoci i assumint el compromís d'adonar de les seves actuacions amb l'adequada transparència.

Encara que ha d'entendre's com un compromís essencialment voluntari, la RSE implica el compliment de la legislació estatal i internacional, així com qualsevol altra acció voluntària que l'empresa vulgui emprendre per millorar la qualitat de vida del seu personal, les comunitats en les quals opera i de la societat en el seu conjunt, això és, dels diferents grups d'interès amb els quals es relaciona.

Però la RSE no és una estratègia universal i única. La responsabilitat social a aplicar per cada empresa variarà en funció de múltiples paràmetres, com en el sector en què es desenvolupa la seva activitat, la seva grandària o la seva situació geogràfica.

D'aquesta manera, més que en les situacions concretes dutes a terme, la RSE es manifesta en la integració en els sistemes de gestió empresarial i en els mitjans de comunicació de l'empresa dels interessos de tots els agents que es puguin veure afectats per la seva activitat.

El creixent interès despertat per la RSE ha derivat en la constitució de nous premis i reconeixements, la proposta d'indicadors de mesurament, l'estudi de les percepcions dels diferents agents implicats (equip directiu i gerència, accionistes, empleats i empleades, clientela, etc.) o la inclusió de criteris socials i ambientals en la concessió de contractes públics, per citar tan sols alguns fets, fent que la RSE no sigui una moda passatgera, sinó una nova manera d'entendre el paper de l'empresa en la societat.

En resum, la RSE es caracteritza per:

- Una pràctica empresarial responsable.
- El compromís amb iniciatives voluntàries que van més enllà de l'exigit per la legislació i per les obligacions contractuals adquirides.
- La seva integració en la gestió i estratègia empresarial, doncs la RSE no són actuacions puntuals i aïllades.
- El desenvolupament d'actuacions beneficioses per als diversos grups d'interès amb els quals l'empresa es relaciona.

- L'obtenció simultània de beneficis financers, socials i ambientals i la millora de la competitivitat de l'empresa.

Definició de la Comissió Europea:

La Comissió Europea en el seu Llibre Verd per Fomentar un marc europeu per la RSE de les empreses, de 18 de juliol de 2001, va definir la RSE com un concepte a través del qual l'empresa integra de forma voluntària les dimensions social i ambiental en les seves operacions de negoci i en les seves relacions amb els grups d'interès. La publicació del Llibre Verd va suposar un dels dos grans fites a favor de la RSE.

Definició del Fòrum d'Experts del Ministeri de Treball:

A Espanya, la definició de RSE va ser ampliada pel Fòrum d'Experts del Ministeri de Treball, encarregat d'elaborar un document publicat al juliol de 2007 per orientar les polítiques de RSE del Govern, i que va definir la RSE com, a més del compliment estricte de les obligacions legals vigents, la integració voluntària al seu govern i gestió, en la seva estratègia, polítiques i procediments, de les preocupacions socials, laborals, ambientals i de respecte als drets humans, que sorgeixen de la relació i el diàleg transparents amb els seus grups d'interès, responsabilitzant-se així de les conseqüències i els impactes que derivessin de les seves accions.

Definició del Diàleg Social:

La Comissió de Seguiment i Avaluació del Diàleg Social, formada per representants del Govern, CEOE, CEPYME, CC.OO i UGT, va aprovar al desembre de 2007 un document "La responsabilitat social de les empreses (RSE). Diàleg Social", en el qual es defineix la RSE com un conjunt de compromisos de diversa ordre, econòmica, social i ambiental adoptats per les empreses, les organitzacions i institucions públiques i privades i que constitueixen un valor afegit al compliment de les seves obligacions lleials, contribuint alhora al progrés social i econòmic en el marc d'un desenvolupament sostenible.

Dur a terme projectes i iniciatives en col·laboració amb entitats d'iniciativa social és per a l'empresa un element clar de diferenciació enfront de la competència, però a més existeixen molts altres beneficis tant a nivell intern com a extern:

Internament:

- Fidelitat i compromís dels/as treballadors/as
- Millora del clima laboral, redundat en la millora de productivitat i qualitat
- Millora de la comunicació interna
- Foment d'una determinada cultura corporativa
- Realització d'assajos per al desenvolupament d'innovadores estratègies comercials
- Obtenció de desgravaments fiscals
- Proporcionar valor afegit als/as accionistes

Externament:

- Posicionament i diferenciació de marca
- Incremento de notorietat
- Captació de nous clients
- Fidelització de clients
- Millora d'imatge de marca
- Millora d'imatge com a empresa
- Millora de relació amb l'entorn (noves estratègies de comunicació, atracció de mitjans, etc...)
- Increment de la influència, implantació i presència de l'empresa en la societat
- Millora de les relacions amb l'administració pública
- Millora en l'àmbit del diàleg social.
- Suport al llançament de nous productes
- Etc...

Paral·lelament, aquesta relació de cooperació i interdependència entre empreses i entitats de la iniciativa social també comporta beneficis per a aquestes últimes. Alguns d'ells són:

- Captació de fons per a la realització de projectes
- Difusió de la seva causa, missió, filosofia, etc...
- Potenciació de la seva imatge, participació, presència i implantació en la societat
- Captació de nous socis, voluntaris, donants, etc...
- Un major coneixement empresarial

El 24 d'octubre de 2014 el Govern va aprovar l'Estratègia Espanyola de Responsabilitat Social de les Empreses (d'ara endavant RSE) que estableix un marc comú de referència per harmonitzar les diferents pràctiques de responsabilitat social escomeses tant pel sector privat com el públic. El document aprovat es va elaborar per donar resposta a les recomanacions recollides en l'Estratègia Renovada de la Unió Europea sobre RSE per augmentar la competitivitat, la sostenibilitat i la integració social.

És necessari destacar que l'Estratègia Espanyola de Responsabilitat Social de les Empreses 2014-2020, constitueix un document destinat a ser un marc comú de referència per harmonitzar les diferents actuacions que, en relació amb la Responsabilitat Social, s'estan desenvolupant, tant en l'àmbit públic, com en el privat. L'Estratègia Espanyola de Responsabilitat Social de les Empreses 2014-2020 compromet a les empreses, les administracions públiques i a la resta d'organitzacions per avançar cap a una societat i una economia més competitiva, productiva, sostenible i integradora". L'Estratègia Espanyola de RSE parteix de sis principis, marca quatre objectius estratègics i 10 línies d'actuació amb les seves corresponents mesures que conflueixen en una visió: recolzar el desenvolupament de les pràctiques responsables de les organitzacions públiques i privades amb la finalitat de que es constitueixin en un motor significatiu de la competitivitat del país i de la seva transformació cap a una societat i una economia més productiva, sostenible i integradora.

Quant a la seva estructura, l'Estratègia contempla sis principis, quatre objectius estratègics i deu línies d'actuació amb les seves corresponents mesures. És de destacar el principi de Cohesió Social, que estableix que la RSE ha d'augmentar l'eficàcia de les organitzacions en la promoció de la igualtat d'oportunitats i la inclusió social, constituint una de les 10 línies d'actuació: la gestió responsable dels recursos humans i

foment de l'ocupació: les organitzacions socialment responsables han de parar esment especial a la creació d'ocupació de major qualitat i tenir en compte als col·lectius amb majors dificultats d'inserció laboral. A més, han d'engegar pràctiques que impulsin la diversitat en les plantilles perquè aquestes siguin un reflex real de la societat en la qual es desenvolupen, així com garantir, en tot cas, el compliment dels drets humans i laborals

En els últims anys, s'ha vingut demostrant la predisposició del sector empresarial privat a l'hora d'exercir un paper més actiu en l'entorn social en el qual actua, assumint nous compromisos cívics com a element d'èxit i de qualitat de la seva actuació. Resulta per tant necessari potenciar aquest nou paper a través de la identificació de noves estratègies i mètodes de col·laboració i fins i tot a través del disseny d'un model global de col·laboració que permeti ampliar, facilitar i canalitzar la col·laboració entre les empreses, els agents socials i l'administració pública. Al mateix temps, resulta necessari portar cap un conjunt d'accions de sensibilització que fomentin aquesta cultura de col·laboració del sector empresarial.

És necessari destacar que la idea de responsabilitat social és bastant heterogènia i depèn de la situació particular de cada empresa i del context específic en el qual es troba. En aquest sentit es donen diverses situacions:

- Empreses que estan actuant a nivell social (RSE) com part integral de la seva acció corporativa.
- Empreses que entenen que la col·laboració amb els agents socials es redueix a meres contribucions econòmiques i desconeixen els mecanismes per col·laborar d'una altra forma.
- Empreses que han col·laborat puntualment en algun projecte amb una entitat social però no tenen una política definida i regular en aquest àmbit.
- Empreses que àdhuc no coneixen amb exactitud el contingut o al fet que es refereix la Responsabilitat Social Corporativa.

3.- Estratègies de col·laboració entre el sector empresarial, administració i entitats d'iniciativa social en la lluita contra l'exclusió social.

3.1- Rols dels diferents agents implicats:

L'estratègia adoptada pel Pla Nacional d'Acció per a la Inclusió Social 2013-2016 (PNAIN) basada en la inclusió activa descansa en la concepció que l'accés a una ocupació de qualitat constitueix un factor decisiu per aconseguir una societat cohesionada. En aquest sentit, tal com recull l'Objectiu operatiu 1 és adaptar les polítiques actives d'ocupació a les necessitats específiques de les persones en situació de vulnerabilitat social, intensificant l'acció en funció del seu nivell d'empleabilitat, fomentant l'adquisició de competències bàsiques d'empleabilitat, mitjançant itineraris d'ocupació i suport personalitzat.

Això comporta desenvolupar, en col·laboració amb el Tercer Sector d'Acció Social, programes d'accés a l'ocupació per a persones en situació o risc d'exclusió social que combinin activitats de diferent naturalesa: informació, orientació i assessorament, formació, coneixement de les noves tecnologies de la informació i la comunicació, pràctica laboral i itinerari personalitzat d'acompanyament i seguiment en el procés d'inserció laboral i estableixin estructures-pont, com les empreses d'inserció, cap al mercat de treball normalitzat, en col·laboració amb els diferents agents socials, i serveis d'intermediació laboral, així com promoure projectes, en col·laboració amb el Tercer Sector d'Acció Social, destinats a potenciar la empleabilitat de les persones més vulnerables, en el marc de les actuacions associades al Fons Social Europeu.

Igualment resulta imprescindible repensar la manera d'*entendre* i *gestionar* allò *públic*, especialment com una nova forma de gestionar l'administració Pública, però també implicant a organitzacions del Tercer Sector que tenen responsabilitats en les coses comunes, i al sector empresarial –del que es demanda una major implicació mitjançant compromisos efectius de Responsabilitat Social Empresarial– i a la ciutadania en general.

Administració:

El paper fonamental de l' Administració en és la de ser intermediari entre les empreses i les entitats d'iniciativa social: informa sobre entitats i projectes socials de la Comunitat que més es adequen a les característiques de l'oferta de col·laboració de les empreses privades, en cada cas, deriva els/as possibles usuaris/as de les accions, col·labora en l'organització de les accions. D'altra banda, les institucions efectuen accions de reconeixement i difusió de l'acció social duta a terme per l'entitats privades a través dels recursos de comunicació i difusió de la Generalitat. També deu realitzar tasques de supervisió i d'avaluació de les activitats. Per aconseguir-ho, cal que el sector públic es transformi, s'adapti i es converteixi en un veritable catalitzador del desenvolupament de ciutadans, grups, associacions i empreses.

Empreses:

Tradicionalment la col·laboració de les empreses s'ha centrat a atorgar ajudes financeres per dur a terme projectes que afavoreixin la inclusió social. No obstant això, el concepte de responsabilitat social actual defensa que les empreses entenguin la seva acció social com parteix integrant de la seva estratègia empresarial, incorporant un departament específic de responsabilitat o acció social dins del seu organigrama funcional. Dins de les experiències detectades cal ressaltar una sèrie de rols que assumeixen les empreses:

- Realitzen donacions en espècie per reduir els costos de les activitats.
- Busquen entitats a les quals oferir col·laboració i seleccionen les més adequades.
- Defineixen l'activitat a realitzar conjuntament amb l'entitat social o organització receptora.
- Aporten els mitjans tècnics i humans necessaris per al desenvolupament de l'activitat.
- Difonen els resultats de la col·laboració entre els diferents agents.

Tercer Sector d'Acció Social i Agents socials:

- Definició de l'activitat a realitzar conjuntament amb les empreses.
- Aportació dels mitjans tècnics i humans necessaris per al correcte desenvolupament de l'activitat.

- Derivació d'usuaris/as i seguiment dels/as mateixos/as durant el desenvolupament de les activitats.
- Desenvolupament d'accions específiques dins del projecte.

Col·lectius beneficiaris:

L'existència de col·lectius en situació d'exclusió social és un panorama desfavorable per a tota la societat en termes de justícia i cohesió social, i per tant també ho és a nivell empresarial: una societat amb una gran massa de persones en situació de dificultat econòmica, no és una societat òptima per a l'empresa. Mitjançant la pràctica de la Responsabilitat Social Empresarial, el sector empresarial col·labora en projectes i accions socials que milloren la situació social i econòmica d'aquest col·lectiu.

Aquests són els principals col·lectius beneficiaris en les estratègies detectades:

- beneficiaris de la Renda de Garantia Ciutadana o Renda Activa d'Inserció, procedents d'altres processos de reinserció, problemàtica de salut mental i situacions d'exclusió social
- joves en situació d'exclusió social
- persones amb discapacitat
- immigrants
- minories ètniques

L'existència de diversitat de col·lectius beneficiaris exigeix que les accions o projectes desenvolupats es adequen a les característiques de cadascun d'ells. Els projectes no poden ser uniformes i s'han de particularitzar a cada situació del col·lectiu. Aquí el paper de les institucions socials és clau. El coneixement que tenen les ONG's i les entitats de la iniciativa social dels col·lectius amb els quals treballen dia a dia és fonamental per desenvolupar accions que es adequen a les seves necessitats.

3.2- Estratègies a considerar.

Un aspecte conceptual a destacar de la intervenció social és la necessitat de desenrotllar polítiques socials inclusives i abandonar la concepció focalitzada. S'han de delinear polítiques inclusives que s'orienten cap a la realitat de cada territori,

recuperant el concepte de desenrotllament local, la concertació -en on el sector privat tinga un rol prioritario- .

Per la seua banda les polítiques públiques d'ocupació juvenil (menors de 30 anys) no estan donant els resultats desitjats, ni en termes de creació de la ocupació, ni en termes de generació d'expectatives positives per als nostres jóvens. Les empreses han de crear ocupació entre els jóvens i esta és una responsabilitat social irrenunciable i necessària per a la recuperació econòmica.

- Integració laboral de persones en risc o en situació d'exclusió social en les empreses.

Integrar al mercat laboral a persones en situació d'exclusió social, ateses per entitats de la iniciativa social, a través de la contractació laboral normalitzada per part d'empreses, prèvia formació i capacitatció de la persona (per part de l'empresa o algun altre agent econòmic), a través de la intermediació d'empreses de RRHH i de l'administració pública.

Factors d'èxit:

1. Moltes entitats d'iniciativa social compten amb serveis d'inserció laboral el que contribueix de forma significativa a arribar a establir col·laboracions amb les empreses: l'entitat fa una labor explícita de cerca, contacte i gestió amb l'empresa; l'empresa troba facilitats per dur a terme aquesta col·laboració.

2. Forma de col·laboració que beneficia a totes les parts:

- L'entitat d'iniciativa social o empresa d'inserció (i la persona en situació d'exclusió social) troben una via directa i eficaç per a la inclusió social.

- Les empreses cobreixen els dèficits que puguin tenir en la seva plantilla, realitzant al seu torn una acció social. A més, d'aquesta forma, en ocasions amb això compleixen la legislació respecte per exemple a la inserció de persones amb discapacitat.

- La Generalitat compleix funcions d'intermediació entre empresa i entitat social.

- Existeixen múltiples mecanismes per organitzar aquest tipus de col·laboració però, en general, segueixen el següent patró:

- Entitat social o empresa d'inserció: Seguiment, co-formació, responsabilització sobre la persona en situació d'exclusió social.
- Empresa: Contractació i co-formació de la persona en situació d'exclusió.
- Administració pública: Serveis Socials Municipals i d' Ocupació.

- Estratègies internes de les empreses:

A nivell intern destaquen les accions de responsabilitat social o col·laboració entre l'empresa, el teixit social i el sector públic, en general les que es refereixen a la implicació dels treballadors/es de l'empresa en l'acció social que es vol dur a terme.

Alguns exemples d'èxit són:

Accions de voluntariat dels/as treballadors/res que el seu objectiu és la implicació dels treballadors/es de l'empresa en la realització d'accions de voluntariat, bé a nivell individual, bé en grup.

Exercix un paper important com a ferramenta de reforç dels valors intangibles de l'empresa: cultura corporativa (reputació interna i compromís amb els objectius de l'empresa) well-being (benestar dels empleats, millora el clima de l'empresa i retenció del talent) enfortix les habilitats dels/as treballadors/res: treball en equip, adaptabilitat als processos de canvi, pensament creatiu, lideratge i comunicació.

Modalitats:

- Accions de consultoria, assessorament professional voluntari.

L'empresa ofereix a l'entitat d'iniciativa social els seus coneixements i experiència professional de manera voluntària, implicant a treballadors/es que estiguin motivats/as per a això. Aquesta acció es realitza durant la jornada laboral de l'empleat/a, l'empresa aporta hores de dedicació del seu personal, en forma de serveis d'assessorament en per exemple temes de comptabilitat, auditoria de l'entitat social, suport en matèria de noves tecnologies, elaboració de plans estratègics o d'organització de l'entitat, etc... De nou el paper de l'administració pública torna ser el

d'intermediària entre l'empresa i les entitats d'iniciativa social interessades a rebre alguns d'aquests serveis.

- Organització d'un Dia del Voluntariat

L'empresa, en col·laboració amb els altres dos eixos (administració pública local i les entitats socials) designa un dia per concentrar les accions destinades a acció social i ofereix diverses opcions o activitats a realitzar, a escollir per cada empleat/a. Aquest sistema conté diverses característiques que ho converteixen en una estratègia amb resultats reeixits en el curt termini:

- Es poden destinar majors recursos.
- Els treballadors/es se senten més vinculats a l'acció (acció de voluntariat percebuda també, alhora, com una acció d'equip).
- L'empresa aconsegueix una major difusió de la seva actuació.

A llarg termini, aquesta estratègia té menys pes tret que es plantegi com a punt de partida d'una aliança més duradora que generarà altres acords i accions per afavorir la inclusió social.

- Participació dels/as treballadors/es en campanyes amb finalitats socials.

En aquest cas és la pròpia empresa la que organitza de forma habitual campanyes específiques amb finalitats socials en col·laboració amb l'administració pública i/o amb entitats d'iniciativa social.

Factors d'èxit:

- Es tracta d'accions amb poc o nul cost econòmic per a l'empresa.
- La gestió i tasques organitzatives són puntuals, únicament durant el període d'execució de la campanya, i no durant tot l'any.
- En general compten amb un alt grau d'implicació i motivació per part dels treballadors/es i possibiliten resultats visibles, quantificables i tangibles.

Recomanacions

No obstant això, per a acabar d'impulsar el voluntariat és necessari tindre en compte una sèrie de consideracions:

- necessitat del reconeixement de la labor dels voluntaris,

- importància de promoure un entorn favorable al voluntariat, amb una estructura de finançament sostenible a llarg termini. Per a aconseguir la participació activa dels empleats cal conèixer prèviament les seues actituds respecte al voluntariat i oferir-los diverses alternatives i facilitats que s'adapten a les seues necessitats, interessos i compromisos personals. Per això, les pròpies empreses han de facilitar mecanismes de flexibilitat laboral que afavorisquen la participació dels empleats en este tipus d'activitats."

- **Creació d'organitzacions de treball en xarxa.**

Crear una organització formada per agents econòmics, agents del teixit social i representants de l'administració pública amb la finalitat de reflexionar conjuntament sobre les accions i les estratègies necessàries així com identificar els mecanismes necessaris i més adequats per a la col·laboració entre aquests agents.

El seu objectiu seria fomentar el coneixement i contacte entre els tres sectors per a l'intercanvi d'informació, la identificació conjunta de necessitats, així com el desenvolupament d'accions comunes per donar resposta a aquestes necessitats.

- **Estratègies relacionades amb la comunicació i la difusió** (per donar a conèixer la cultura de la responsabilitat social i fomentar l'adhesió d'organitzacions i la proliferació de bones pràctiques en aquest sentit).

Un element essencial té a veure amb la percepció que l' empresariat té sobre la Responsabilitat Social Empresarial, com una acció reconeguda per la societat, necessària atès que els ciutadans i ciutadanes valencians ho valoren, i exigeixen un comportament de l'empresa en aquest sentit.

Un factor clau per a això és el dur a terme una estratègia de difusió, d'informació i de sensibilització sobre la matèria, donar a conèixer i crear un clima de reconeixement de la RSE (tant a nivell teòric, com d'experiències pràctiques).

El que es podria concretar en accions tals com:

- Organització d'actes, jornades, seminaris i xerrades específics.
- Elaboració de materials informatius.
- Implicació dels mitjans de comunicació.
- **Instruments legals, jurídics, econòmics, etc... que incentivin la participació empresarial en els projectes i iniciatives socials.**

Es tracta d'iniciatives i accions dutes a terme directament des de l'administració pública amb l'objectiu d'afavorir la implicació de l' empresariat en l'àmbit social.

Algunes accions o mesures possibles són:

- Clàusules positives en els contractes de serveis de les administracions favorables a les empreses socialment responsables. Les administracions, en la seva contractació de serveis, poden aplicar el que es coneix com a “clàusula social”, per la qual s'atorga major puntuació a les empreses o organitzacions socials que opten al contracte. La Generalitat pot impulsar la instauració del Segell Social, entre les empreses contractistes i subcontractes, com a distinció a la seva participació de forma destacada en la contractació de les persones aturades beneficiàries de programes d'inclusió social, així com fomentarà la utilització de condicions especials d'execució dels contractes de tipus social i mediambiental, així com criteris d'adjudicació social, de conformitat amb les previsions contingudes en la Llei 30/2007, de 30 d'octubre, de Contractes del Sector Públic.

Accions i iniciatives promogudes des dels grups polítics en Les Corts, amb l'objectiu de promoure el debat i la comprensió del concepte de RSE en Les Corts i incentivar el diàleg en el sector de la RSE per facilitar la comprensió dels Corts sobre la millor forma de treballar amb el sector empresarial.

4 - Estratègies d'actuació en xarxes en les estratègies d'inclusió social

Un dels punts bàsics que comprén una RSE associada a la política social és el seu potencial en relació al desenrotllament econòmic.

Les empreses tindran incentius per adoptar la filosofia de la responsabilitat social empresarial en la mesura en què els grups d'interès, fonamentalment clients i inversors, però també proveïdors, empleats, etc... exerceixin el seu poder d'elecció per premiar a les empreses més compromeses, al seu judici, amb el desenvolupament sostenible i en concret l'exclusió social.

En aquest context sorgeixen les estratègies d'actuació en xarxes. Es tracta de mecanismes de col·laboració enfocats en els grups d'interès. L'objectiu és implicar als grups d'interès que poden influir en el comportament de les empreses perquè exerceixin aquest poder:

- Inversors, consumidors i clients perquè utilitzin poder de compra i inversió per estimular compromisos en matèria de responsabilitat social corporativa. L'extensió de pràctiques responsables en les xicotetes i mitjanes empreses, impulsada per les pràctiques o incentius dels seus majors clients, que és la manera millor d'impulsar la RSE en les Pimes.
- Proveïdors, especialment les entitats financeres, perquè incorporin criteris socials i ambientals en el seu paper d'intermediaris.
- Treballadors/es, perquè influeixin en les polítiques de responsabilitat social de les seves empreses.
- Altres Organitzacions de la Societat Civil (OSC): perquè col·laborin en iniciatives col·lectives o perquè utilitzin la seva influència econòmica com a inversors o consumidors.
- Els mitjans de comunicació i capdavaners d'opinió, perquè creuen una atmosfera més propícia a l'escrutini social i ambiental de les empreses.
- Els poders públics, perquè desenvolupin polítiques públiques i/o un marc normatiu per incentivar la RSE.

- Les organitzacions internacionals, perquè creuen un entorn favorable a l'adopció de bones pràctiques per part de les empreses o perquè elles mateixes adoptin bones pràctiques de transparència i responsabilitat davant els seus grups d'interès.

Respecte a la relació entre les empreses i les entitats socials, un dels grans problemes és la falta d'informació disponible i la dificultat per accedir als projectes socials d'inclusió social que més es adequen a les seves necessitats i entorn empresarial. Moltes empreses no saben a qui acudir per realitzar accions socials i desconeixen l'existència d'experiències positives en empreses de l'entorn. A més aquesta falta d'informació provoca desconfiança en les empreses respecte a la fiabilitat dels projectes i l'optimització de la seva participació en accions socials. D'altra banda aquesta manca de confiança és mútua: les organitzacions socials veuen a les empreses com a organitzacions poc predisposades a actuar altruïstament . Per tant, és fonamental crear espais de reunió a través de fòrums, taules de debat, xarxes de treball i plataformes amb l'objectiu de gestionar la col·laboració entre els diferents agents. Aquests fòrums han de conformar un espai útil perquè cada part implicada pugui transmetre les seves necessitats i on es dissenyin estratègies de comunicació i intercanvi de les experiències realitzades: moltes empreses duen a terme actuacions a nivell social però no hi ha instruments per difondre la informació i els beneficis que aquesta acció reporta. A causa d'això, les externalitats positives queden a l'àrea interna de les empreses i es perd l'oportunitat de crear un clima favorable i una cultura de col·laboració que impulsi a altres empreses a actuar en aquest àmbit.

Un altre dels grans problemes és el sector empresarial veu com una inversió a llarg termini la contractació laboral de col·lectius desfavorits. A causa que en la majoria de casos, els/as usuaris/as dels programes manquen dels requisits de qualificació i competències clau necessaris per incorporar-se automàticament a l'activitat econòmica de l'empresa, s'ha d'establir un programa previ de qualificació professional orientat a les persones en situació d'exclusió social. Per tant si els projectes no tenen una sostenibilitat en el temps, l'empresa no rep contraprestació per l'esforç efectuat i per tant manca de motivació per implicar-se. Si els usuaris adquireixen capacitat i

s'incorporen definitivament a l'empresa, es compliran els objectius empresarials d'aquesta inversió.

S'ha de tenir en compte les característiques pròpies del funcionament empresarial i fer un esforç per seleccionar aquells projectes que puguin aportar valor afegit a l'empresa a la qual es demanda col·laboració (en funció del tipus de col·laboracions ja realitzades anteriorment, públic objectiu –clients- al que es dirigeix, tipus d'activitat empresarial, localització, etc.), per trobar així els punts de convergència entre els diferents interessos.

Un punt molt important per arribar a concretar una col·laboració entre entitat de la iniciativa social o empresa d'inserció, empresa i Administració pública és aportar tots els elements que facilitin aquesta col·laboració i que aquesta no signifiqui una càrrega de treball extra per a l'empresa (en termes de gestió i, organitzatius.). Com més se simplifiquin les càrregues a assumir per part de l'empresa en l'organització de la col·laboració, més probabilitats de poder actuar conjuntament.

5- Elements estratègics per generar iniciatives per la inclusió social amb la implicació de les empreses

Es proposa que s'utilitzi estratègicament la progressiva implicació activa per part de les empreses valencianes dels principis de Responsabilitat Social Empresarial (RSE) per sumar-les a un pacte autonòmic realista i realitzable contra l'exclusió social, amb l'acció de l'administració pública valenciana, les empreses valencianes, les ONGs i els interlocutors econòmics i socials més representatius.

Partint de la relació empreses- responsabilitat social empresarial s'ha d'avançar en el posicionament del teixit empresarial valencià com un agent més en el pacte social de la lluita contra l'exclusió.

Alguns dels mecanismes que poden incorporar-se a la RSE en el pacte social de la lluita contra l'exclusió són l'enfortiment de cadenes productives, la incorporació de

proveïdors, l'assistència tècnica i la capacitació. L'enfortiment de cadenes de valor es fonamenta en la necessitat de consolidar unitats integrades al mercat, que permeten la construcció de xarxes de suport mutu i, sobretot, que deriven en la construcció d'un projecte de desenrotllament basant-se en capacitats i recursos regionals que generen un cercle positiu de creixement i inversió, on l'empresariat complix un rol actiu en la generació de valor agregat

Per a això, es deuria:

- Desenvolupar programes de sensibilització i generació de compromisos, quant a la RSE, dirigit especialment a aquelles empreses que encara no ho han incorporat. En la seva majoria Pimes, amb missatges clars sobre les diverses alternatives per exercir la responsabilitat social, i no necessàriament amb costos econòmics per a una petita empresa.
- Relacionat amb l'anterior, explotar la idea que la lluita contra l'exclusió social fa guanyar a tots/as, que la generació de riquesa i desenvolupament (missió fundacional de les empreses) és un objectiu compartit per diferents agents i que només el benestar de tota la població assegura el manteniment d'un mercat competitiu i equilibrat que no exclou a importants grup de població. La població inserida socio-laboralment, és població consumidora de béns i serveis. En aquest punt, convergeixen els interessos dels diferents agents socials.
- Aprofitant la convergència d'interessos dels diferents agents (administració pública, entitats sense finalitats de lucre i empreses), definir l'espai que té cadascú i des d'allí, el rol que pot exercir en un pacte global per la inclusió social.
- Fer de la difusió i transferibilitat una eina quotidiana de treball en la generació d'accions conjuntes.
- Finalment i d'àmbit operatiu, la tendència ha d'avançar en la generació de models d'inclusió social que integrin les necessitats dels col·lectius "beneficiaris" de l'acció i els interessos dels diversos agents, és a dir, adaptats a la realitat i escapant de la uniformitat.

A continuació es presenta una proposta dels elements que ha de contenir el model global de col·laboració entre els diferents agents socials (administració pública, entitats

de la iniciativa social/empresa d'inserció i les empreses valencianes), que permeta coordinar, ampliar i canalitzar la col·laboració de l'entramat empresarial valencià amb les entitats de la iniciativa social i les polítiques d'inclusió social de l'administració autonòmica.

Aquest model haurà de concretar un conjunt d'accions diverses amb l'objectiu de sensibilitzar a l'empresariat, ampliar xarxes de col·laboració, canalitzar ajudes, generar espais i mecanismes efectius, etc...

El model final definit haurà de contenir una metodologia concreta per poder coordinar, ampliar i canalitzar la col·laboració de les empreses en la lluita contra els problemes d'exclusió social al territori, amb els projectes socials duts a terme per les entitats de la iniciativa social i l'administració pública, i que a més contempli el desenvolupament d'accions específiques per sensibilitzar i fomentar una cultura de col·laboració entre els agents econòmics i els interlocutors socials més representatius al territori.

Aquest model haurà de treballar amb eficàcia, transparència, obtenir resultats, la qual cosa ho converteixi (participar en ell, actuar a través d'aquest mecanisme, etc...) en un element de prestigi per a les empreses, entitats de la iniciativa social, interlocutors socials i administració, amb la qual cosa cada vegada hi hagi més organitzacions implicades o que vulguin participar en el mateix.

Finalment el model haurà de suggerir com:

1. Sensibilitzar al sector empresarial i al conjunt d'agents socials sobre la necessitat de col·laborar en el desenvolupament d'estratègies i mètodes de col·laboració per la lluita contra a l'exclusió social i incrementar la cohesió social.
2. Ampliar, coordinar i canalitzar la col·laboració de les empreses, identificant nous mecanismes innovadors de col·laboració, que per exemple no es limitin únicament a la donació de recursos econòmics.
3. Desenvolupar mecanismes que permetin una clara identificació dels principals problemes socials de la Comunitat Valenciana, i per tant de projectes socials que s'han

de dur a terme i que són susceptibles de rebre ajudes (identificació de necessitats/problemes, desenvolupar bases de dades de projectes socials a nivell local, etc...).

4. Concretar què aspectes organitzacionals són necessaris crear, modificar etc. per poder coordinar i canalitzar les diferents accions que integren el model.

5. Crear un marc operatiu de participació en el qual tinguin cabuda les opinions dels diferents professionals en els diferents camps, tant en l'àmbit social, com a empresarial, universitari, de l'administració etc.

6. Visualització dels resultats (el model ha de contemplar la visualització dels resultats de la col·laboració en els projectes, de les noves estratègies identificades etc.), ja que la difusió és alhora un mecanisme per incentivar la cooperació entre agents socials, especialment vinculant al sector empresarial.

Combinar la RSE amb polítiques socials inclusives no és tasca fàcil. No obstant això, és possible avançar en este sentit, a través de la interacció i la cooperació entre una administració pública activa, un empresariat responsable i una societat civil participant que permeten definir polítiques públiques integrals, incidint en els processos productius i socials que porten al creixement sostingut i sostenible.

Referències.

Estrategia renovada de la UE para 2011-2014 sobre la responsabilidad social de las empresas. Comunicación de la Comisión al Parlamento Europeo, al Consejo, al Comité Económico y Social Europeo y al Comité de las Regiones. COM(2011) 681 final.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:ES:PDF>.

Frazer, H (2010), «Políticas de inclusión social y pobreza en la UE, Revista Española del Tercer Sector nº 15, pp .129-150. 21.

Fresno, J M y Tsolakis, A (2010), «Cohesión Social e Inclusión Social en la Estrategia Unión Europea 2020, Documentación Social, nº 157, pp . 29-46.

Libro verde - Fomentar un marco europeo para la responsabilidad social de las empresas. /COM/2001/0366 final /

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:52001DC0366>

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (2013). Plan Nacional de Acción para la Inclusión Social 2013-2016 (PNAIN).

http://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/inclusionSocial/docs/PlanNacionalAccionInclusionSocial_2013_2016.pdf

Ministerio de Empleo y Seguridad Social (2014). *Estrategia Española de Responsabilidad Social* de las Empresas 2014-2020.

http://www.empleo.gob.es/es/sec_trabajo/EERSE_WEB.pdf

Planes Nacionales de Acción para la Inclusión Social del Reino de España.

http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/naps_en.htm

Recomendación de la Comisión [2008/867/CE](#), de 3 de octubre de 2008, sobre la inclusión activa de las personas excluidas del mercado laboral [Diario Oficial L 307 de 18.11.2008].

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/ALL/?uri=CELEX:32008H0867>

Representación en España de la Comisión Europea. Informe sobre la Responsabilidad Social de la empresa en España. Una propuesta para Europa. Junio 2013.

<http://ec.europa.eu/spain/pdf/informe-responsabilidad-social.pdf>

Resolución del Parlamento Europeo, de 13 de marzo de 2007, sobre la RSE, bajo el título "[La RSE: una nueva asociación](#)" (2006/2133(INI)).

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0062+0+DOC+XML+V0//ES>

